

NOTITIE

Bosch & Van Rijn
A. Schipper
Groenmarkstraat 56
3521 AV Utrecht

DATUM: 8 mei 2017
ONS KENMERK: 17.02976/RogVe
UW KENMERK: gunning per email dd 6 februari 2017
AUTEUR: ing. R.G. Verbeek
PROJECTLEIDER: ing. R.G. Verbeek
STATUS: definitief
CONTROLE: C. Heunks

Resultaten telling slaapplaats grutto en andere vogelsoorten 't Broek, Waardenburg

Windpark Deil is gesitueerd rond het gelijknamige knooppunt en evenwijdig aan de zuidkant van de rijksweg A15. In de voorbereiding voor de aanleg van het windpark wordt op dit moment een MER-procedure doorlopen. In 2016 is een voorkeursalternatief vastgesteld bestaande uit 11 windturbines.

In natuurgebied 't Broek (Komgronden) liggen direct aan de zuidwestkant van het verkeersknooppunt een aantal graslandpercelen die jaarlijks in het voorjaar onder (ondiep) water worden gezet door de terreinbeheerder Staatsbosbeheer. In het (concept) Achtergrondrapport Natuur (Verbeek *et al.* 2016) is geconstateerd dat deze graslandpercelen door vogelsoorten als grutto als slaapplaats gebruikt worden. In het rapport is geconstateerd dat de geplande windturbines een verstorend effect op de slaapplaats van de grutto's kunnen hebben en dat grutto's ook in aanvaring komen met de geplande turbines. In het Achtergrondrapport Natuur werd geconstateerd dat beperkt informatie beschikbaar is over het gebruik van de slaapplaats van de grutto in 't Broek. Er is slechts summiere informatie beschikbaar over aantallen van grutto op de slaapplaats uit het verleden. Geen informatie is beschikbaar over vlieghoogte en vliegpaden van aankomende en vertrekkende vogels.

Ten behoeve van de ontwikkeling van Windpark Deil is bij initiatiefnemers de behoefte om meer informatie te vergaren over het gebruik van de slaapplaats van grutto's in 't Broek. In het voorjaar van 2017 is door Bureau Waardenburg daarom onderzoek verricht in 't Broek.

Aanpak

In 't Broek zijn in de periode februari - april negen tellingen uitgevoerd bij de graslandpercelen die onder water zijn gezet (figuur 1, tabel 1). Daarnaast zijn ook in het centrale deel van 't Broek gedurende een drietal veldbezoeken tellingen gedaan om het

eventuele gebruik door grutto's van andere plassen in 't Broek te kunnen vaststellen (figuur 1).

Figuur 1 Ligging waarneemlocaties en slaapplaats grutto's veldonderzoek 2017 in 't Broek, Waardenburg. Locatie 1 ligt dicht nabij de in 2017 gebruikte slaapplaats van grutto's, locatie 2 ligt centraal in 't Broek.

Bij elke telling zijn de aanwezige vogels digitaal ingetekend op kaarten. Hierbij is het aantal vogels en het gedrag genoteerd. Behalve grutto zijn ook andere watervogels ingetekend. Van invliegende vogels zijn de vlieghoogte en -richting genoteerd.

De tellingen startten doorgaans rond zonsondergang en eindigden maximaal een uur na zonsondergang. Een aantal tellingen vonden overdag plaats om een indruk te krijgen van het gebiedsgebruik overdag (tabel 1).

Tabel 1 Bezoeken aan slaapplaats grutto's in 't Broek in 2017. Bij bezoek 1, 3 en 5 is op beide waarneemlocaties van figuur 1 gekeken. Bij de andere bezoeken alleen op de meest oostelijke waarneemlocatie.

Bezoek	datum	tijd	zon onder
1	20-02-17	18:00 - 18:30	18:02
2	03-03-17	18:15 - 19:00	18:22
3	09-03-17	14:30 - 15:15	18:33
4	13-03-17	18:15 - 19:25	18:40
5	20-03-17	11:45 - 12:30	18:52
6	23-03-17	19:10 - 19:50	18:57
7	28-03-17	18:45 - 20:10	20:06
8	06-04-17	19:10 - 20:50	20:21
9	13-04-17	19:15 - 20:55	20:33

Resultaten

In het voorjaar van 2017 werden maximaal 85 grutto's geteld op de slaapplaats in 't Broek (tabel 2). De hoogste aantallen waren eind maart op de slaapplaats aanwezig. In de tweede helft van maart waren voor het eerst grutto's op de slaapplaats aanwezig. Medio april waren de aantallen sterk afgenomen. Eind april / begin mei was geen plasdras meer aanwezig in 't Broek.

In totaal is voor 116 individuele vogels die op de slaapplaats arriveerden de vlieghoogte in het plangebied ingeschat. Verreweg de meeste vogels vlogen beneden de 40 meter met het grootste aandeel in de hoogteklasse 0-10 meter (tabel 3). De meeste vogels kwamen aangevlogen uit de richtingen zuid, zuidoost, oost, noordoost en noord.

Bij bezoek 7 en 8 was bij de start van de telling ruim de helft van de grutto's al op de slaapplaats aanwezig, bij bezoek 9 slechts een kwart. Bij bezoek 7 kwamen de resterende aantallen tussen een uur voor zonsondergang tot het moment van zonsondergang. Bij bezoek 8 en 9 kwamen de laatste grutto's 45 minuten voor zonsondergang aan.

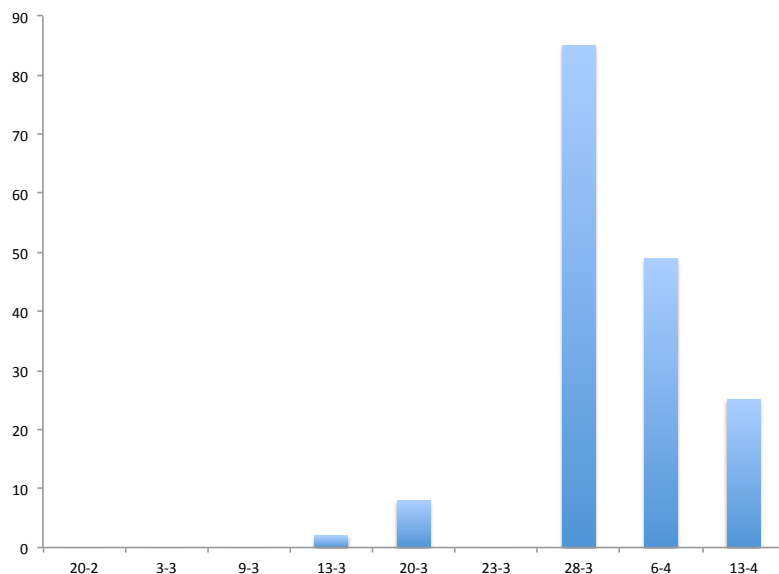
Bij bezoek 5, welke overdag plaatsvond, werd geconstateerd dat grutto's (deels) ook overdag gebruik maken van de slaapplaats (om te rusten en/of te foerageren).

Bij bezoek 1, 3 en 5 is geobserveerd op andere plekken in het centrale deel van 't Broek (figuur 1). Er werden geen grutto's op andere plekken dan op de slaapplaats in het noordoostelijke deel van 't Broek waargenomen.

Bij geen van de bezoeken werden baltsvluchten van grutto's waargenomen.

Tabel 2   Aantallen grutto's op slaapplaats in 't Broek in 2017. * = telling overdag.

Bezoek	datum	aantal
1	20-02-17	0
2	03-03-17	0
3*	09-03-17	0
4	13-03-17	2
5*	20-03-17	8
6	23-03-17	0
7	28-03-17	85
8	06-04-17	49
9	13-04-17	25

Figuur 2 Aantallen grutto's op slaapplaats in 't Broek in 2017.

Tabel 3 Aantallen grutto's per klasse vlieghoogte (m). De aantallen zijn bij een bepaalde vlieghoogte ingedeeld op de hoogte waar ze het eerst zijn waargenomen. Omdat alle grutto's zijn geland betreft dit dus de maximale vlieghoogte in het plangebied. Het gaat uitsluitend om vliegbewegingen naar de slaapplaats (invliegende vogels).

Vlieghoogte (m)	aantal
0-10	24
11-20	18
21-30	16
31-40	13
41-50	3

Behalve de grutto maakten ook andere vogelsoorten gebruik van de ondergelopen graslandpercelen in 't Broek (tabel 4). Op 20 februari sliep een grote groep van 900 kolganzen in 't Broek. Grauwe ganzen gebruikten de slaapplaats met aantallen tot ruim 100 exemplaren. Eind maart en in april werden gedurende drie tellingen tot maximaal 160 wulpen geteld op de slaapplaats. Verder gebruikten enkele tientallen kieviten de ondergelopen graslandpercelen om te foerageren en te rusten.

Tabel 4 Aantallen van andere vogelsoorten dan grutto op slaapplaats in 't Broek in 2017.

Bezoek	datum	soorten en aantal
1	20-02-17	kievit 65, kolgans 900
2	03-03-17	kievit 1
3	09-03-17	kievit 17
4	13-03-17	geen
5	20-03-17	grauwe gans 3
6	23-03-17	grauwe gans 120
7	28-03-17	wulp 157
8	06-04-17	wulp 160
9	13-04-17	wulp 23, kievit 1, grauwe gans 4

Discussie

In 't Broek waren in het voorjaar van 2017 relatief weinig overnachtende grutto's aanwezig. De maximale waargenomen aantallen in 2017 (85 ex.) liggen beduidend lager dan de aantallen die in voorgaande jaren (tot maximaal 600 exemplaren) op de slaappleaats aanwezig waren (Verbeek *et al.* 2016). Ook waren pas laat na de aankomst van grutto's in Nederland (rond half februari) grutto's aanwezig in 't Broek (vanaf medio maart). In de eerste weken na aankomst zijn grutto's gebonden aan een aantal grote slaappleaatsen in Nederland. In de ruime omgeving ging dat in 2017 om de Biesbosch, Marensse Kooi (Oss) en de uiterwaarden bij Everdingen, waar in totaal enkele duizenden exemplaren aanwezig waren. In de loop van maart 2017 gebruikten grutto's ook andere, kleinere slaappleaatsen, waaronder een gebied bij Asperen en in de Regulieren nabij Culemborg. Deze kleinere slaappleaatsen zijn aantalsmatig vergelijkbaar met 't Broek (waarneming.nl 2017). Gelet op de hogere aantallen in het recente verleden, wisselt het belang van de slaappleaats in 't Broek jaarlijks. Een mogelijke oorzaak voor de late aankomst en beperkte aantallen grutto's in 't Broek kan liggen in het feit dat er pas ruim na aankomst van de grutto in Nederland veel water op de percelen stond (vanaf medio februari).

Het grootste deel van de grutto's waarvan de vlieghoogte is bepaald, vloog beneden de 40 meter (tiplaagte van de geplande windturbines in het plangebied). Een klein aantal grutto's (3 van de 74 exemplaren) vloog hoger dan 40 meter.

Het is mogelijk dat na half april nog grutto's gebruik maken van de slaappleaats. Gelet op de afnemende aantallen in de laatste telling en het aantalsverloop op andere slaappleaatsen in Nederland (zie bijvoorbeeld Kleefstra 2005) ligt het voor hand dat geen of hooguit enkele grutto's na half april gebruik maken van de slaappleaats. Eind april / begin mei was geen plasdras meer aanwezig in 't Broek en is het ook niet meer geschikt als slaappleaats voor de grutto.

In 't Broek sliepen vanaf eind maart ook wulpen. Tot eind maart waren deze afwezig. De aantallen zijn beperkt ten opzichte van wat in het recente verleden is geteld (tot maximaal 400 exemplaren; waarneming.nl 2017). Wel is door Staatsbosbeheer op 28 maart 2017 een groep van 350 overnachtende wulpen geteld (waarneming.nl 2017). Vermoedelijk gebruiken voornamelijk doortrekkende wulpen op weg naar broedgebieden de slaappleaats in 't Broek (sovon.nl 2017). Eind april / begin mei was geen plasdras meer aanwezig in 't Broek en is het ook niet meer geschikt als slaappleaats voor de wulp.

Literatuur

- Kleefstra, R., 2005. Grutto's jaar na jaar te vroeg, massaal en zonder kroost op Friese slaappleaatsen. *Twirre* 16:5.
- Verbeek, R.G., R. Lensink & K.D. van Straalen, 2016. Windpark Deil en effecten op natuur. Achtergrondrapport Natuur voor combi-MER Windpark Deil. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-172. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Voor vragen over deze notitie kunt u contact opnemen met de heer R.G. Verbeek.

Akkoord voor uitgave: Teamleider Bureau Waardenburg
drs. C. Heunks

Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Bosch & Van Rijn b.v.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl